

ביצה ז ראש השנה תשפ"ב

משה שווערד

1. תוספות מסכת ביצה דף ו עמוד ב

ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב - וקשה דהא אמרינן בעדיות (פ"ה מ"א) ביצת נבילה כל שכמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין והכא היכי מותר לאכלן בחלב [1] וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן ואפילו ב"ה מודו וקשה דאמרינן בעירובין (דף סב: ושם) אפילו ביעתא בכותחא לא לשרי איניש במקום רביה מאי קמ"ל פשיטא והאיכא בסמוך ר' יעקב דאסר [2] וי"ל דכ"ע מודו דביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב וטעמא דב"ה דאסרי ביצת נבלה היינו משום דגזרינן אטו ביצת טרפה כדאמרינן בעדיות ומודים בביצת טרפה שהיא אסורה מפני שהיא גדילה באיסור [וע"ע תוס' עירובין סב: ד"ה אפילו ובכתובות ס: ד"ה אפילו ובב"ק מזו. ד"ה מ"ט ובחולין נח. ד"ה ושיון].

2. ספר שמחת יו"ט

יש למיחזק ליש כיני כיני. וקסא אס ית ספרם כמטות
סקטי הא כמטב שור למחירו ומתנח נחן פריך ומחי
אי דמי ריזא אי דמי נכסחא ומקמי דלייקור כשרא. וא"כ
למחי דקאמר דייסיב ליש כיני ויני ע"כ לא שוין דמיס.
וא"כ אפיט אמר סחמא לקטח כיליס נמי יפתא סדמיס
מדדיסיס קגדל קסא כיון דייסיב ליש דמיס קטין לגדל אפרוחים
ועיין ע"ס כמס':

3. שפת אמת מסכת ביצה דף ז עמוד א

בגמ' אר"י ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב וחזרה כו' הרמב"ם השמיט זה הדין...

4. צל"ח מסכת ביצה דף ז עמוד א

ודע כי לא מצאתי בדברי רבינו הגדול [הרמב"ם] שהזכיר לא דברי ר' יוחנן ביצאה רובה וחזרה ולא דברי רב מרי ולא כל אלו החילוקים בין איכא זכר בהדה או לא, ובכל נושאי כליו המפורסמים לא ראיתי שהרגישו בזה. והנלע"ד שרבינו תפס לישנא בתרא דלעיל עיקר דהיינו איכא דאמרי דרב אמר עם יציאת כולה נגמרת ולאפוקי מדר' יוחנן, וכיון דליתא לדר' יוחנן ממילא אין מקום לכל סוגיא דרב מרי ודר' יוסי בר שאול כלל. ואמנם היא גופה טעמא בעי למה דחה דברי ר"י מהלכה והלא אף אם נימא כאיכא דאמרי מ"מ הרי קיי"ל [לעיל ד א] כר' יוחנן נגד רב אפילו היכי דפליג רב בהדיא, וק"ו כאן דבדברי רב גופא איכא תרי לישני ור"י מתיר להדיא שראוי לפסוק כר' יוחנן.

והנראה בזה כי אף דבכל דבר הנוגע לדינא רובו ככולו וכיון שהביצה יצאה רובה מיחשב ככולה, מ"מ לענין דבר הנוגע בטבע אינו כן והביצה אף שיצאה רובה וחזרה אף שלענין הדין אמרינן דהוה כאלו נולדה מכל מקום לענין שתוכל לגדל אפרוחים אם שוב נשחטה התרנגולת והביצה בתוכה אינו ראוייה לגדל אפרוח, כי אין הטבע נגמר כי אם ביציאתה כולה לאויר העולם ולא ברובה, וכן לענין הטעם אין שבח הטעם נגמר כי אם ביציאת כולה. ומעתה נוכל לומר דלאיכא דאמרי דרב פליג על ר"י היינו דאזלי לשטתייהו לעיל דף ד' ע"א דרב אית להו הכנה דרבה ור"י לית ליה הכנה, ולר"י טעם איסור ביצה שנולדה ביום טוב הוא משום משקין שזבו כדאמרינן לעיל דף ג' ע"א ולכן כיון שיצאתה רובה דנחשב ככולה לית בה גזירת משקין שזבו, ורב לטעמיה דאית ליה הכנה והרי עיקר ההכנה דביצה היינו שע"י הלידה היא מוכנת לגדל אפרוח וכן נגמר טעמה לשבח וזה אינו נגמר כי אם ביציאת כלה, ולכן כיון שלא נגמר יציאת כלה עד יום טוב מקרי לענין זה ביצה שנולדה ביום טוב והרי היא בכלל מה שאסרו חכמים משום גזירה דיום טוב אחר השבת. וכיון דלעיל דף ד' ע"ב מסקינן דהלכתא כרב בהני תלת לכן דחה רבינו הגדול דברי ר"י ופסק

כרב. ולישנא קמא דלעיל דגם רב מתיר ביציאת רובה, נלע"ד דלישנא קמא ולישנא בתרא פליגי במ"ש לעיל [ד"ה אבל רובה] דכיון דיצאה רובה וחזרה היא מלתא דלא שכיחא, לא היה לחכמים לגזור עליה כי היכי דלא גזרו על הנמצאות במעי שחוטה משום דלא שכיחא, וזהו סברת לישנא קמא אליבא דרב, והאיכא דאמרי סברי

כמש"ל דבשלמא נמצאת במעי אמה אינה נכללת בכלל ביצה שנולדה, אבל זו כיון שעל כל פנים יצאה ביום טוב היא נכללת בכלל ביצה שנולדה. ומה שלא הביא הרמב"ם הך דכל שתשמישו ביום וכו' יבואר בדברינו לקמן ע"ב [ד"ה כי לא בדק].

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף ז עמוד א

כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת וכו'. הרי"ף מביא הלכה זו וכן פסקוהו הטור והשו"ע. אבל ברמב"ם אין מוזכר מכל הסוגיא כלום. ונראה לומר בטעם השמטת הרמב"ם, דס"ל שגמ' דילן אינה לדינא

משום דהירושלמי חולק על הבבלי בזה, דהכי איתא בירושלמי ביצה ב', כל שתשמישו ביום נולד ביום והא תרנגולת הרי אין תשמישה אלא ביום ויולדת בין ביום ובין בלילה ומשני שכן היא יולדת בלא זכר פי' כיון דיולדת גם ע"י ספנא מארעא לא מקרי תשמישו ביום, ואף על פי שאפשר לפרש דכונת הירושלמי לתרץ דמה שיוולדת בלילה אינו אלא מהא דספנא מארעא, וכפירוש הפנ"מ שם. [מ"מ לשון הירושלמי משמע שדוחה את הקושיא מעיקרא שמכיון דספנא מארעא א"כ אין הקושיא מתחלת כלל וליכא בה כל דינא דיולדת ביום].

6. ספר אתון דאורייתא - כלל א

אמנם באמת יש להסתפק בגוף טומאת נבילת עוף טהור דמטמא בבית הבליעה אם ענין הטומאה הוא בתורת אכילה שגזה"כ היא שאכילת נבילת עוף טמא מטמא או דילמא גם היא טומאת מגע היא אלא דשאר המטמאים במגע מטמא בכל מקום שייגע מן הגוף ונבילת עוף טמא גילתה תורה דאינה מטמאה במגע רק במקום מיוחד בבית הבליעה וגזה"כ הוא שמטמאה ע"י מגע בית הסתרים ועכ"פ רק מטעם מגע היא לא מטעם אכילה ודו"ק...

והנה הספק אשר הזכרתי למעלה אי טומאת נבילת עוף טהור דמטמא בבית הבליעה הוא מטעם אכילה או מטעם מגע דע דנלענ"ד מוכח מכמה דוכתי דהיא רק מטעם אכילה והם: א) ... וע"ע בביצה ד"ז ע"א דאהא דתני' דהאוכל מנבלת עוף טמא מן האשכול של ביצים מן הקורקבן ובני מעיים טמא קאמר בגמ' דאע"ג דבשר נינהו עכ"ז כיון דאיכא אינשי דלא אכלי להו לאשכול וקורקבן וכו' מש"ה איצטריך לאשמעי' דמטמא ע"ש ומוכח גם מזה דהטומאה היא מפאת אכילה וע"כ כיון דאיכא אינשי דלא אכלי ה"א דחשיב שלכ"א ולא הוי אכילה ואינו מטמא...

7. רש"י מסכת ביצה דף ז עמוד א

ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן - ואף על פי שגזרו בטומאות במקומות הרבה, ליכא למימר הכא נמי נגזר, דלא ניחא לן דלפשו בטומאות.

8. רבנו פרץ על ביצה דף ז/א

אפושי טומאה וכו'. פירש הקונטרס אף על גב דבכמה דוכתי מן מחמירין, הכא לא מפשינן, והיינו טעמא, דטומאה [ד]לא שכיח [הוא + שיטמ"ק], וחידוש הוא דמטמאין אבית הבליעה:

9. שערים מצויינים בהלכה

ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן. פרש"י ואע"פ שגזרו בטומאות במקומות הרבה, ליכא למימר ה"נ נגזור, דלא ניחא לן דלפשו בטומאות. ונראה משום דלא גזרן אלא במקום שיש הכרח, וכן בתוס' מנחות (סט. ד"ה דבלע) כתבו, הא דדג טהור שבלע דג טמא דאסור באכילה, דלענין איסור אכילה לא תליא בעיכול, אלא לענין טומאה משום דלאפושי טומאה לא מפשינן. והטעם

לזה כתב בראש יוסף משום הפסד תרומה וקדשים, ומצינו כזה בכמה מקומות בש"ס שעשו היכר כי היכי דלא לשרפו עלה תרומה וקדשים, ובמס' פסחים (יט.) אמר רע"ק זכינו שאין טומאת ידים במקדש, ופרש"י זכות וטובה וריות ותקנה היא לנו מהפסד קדשים כו'.

10. חידושי הרישב"א מסכת ביצה דף ז עמוד א

אפושי טומאה הוא ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן. פרש"י ז"ל דאף על גב דבכמה דוכתי גזרו חכמים טומאה, ועל ששה ספיקות דרבנן שורפין את התרומה (טהרות פ"ד מ"ה), ליכא למימר דהכא נמי ליגזרו דלא ניחא לן דלפשו טומאות, עד כאן. פירוש לפירושו דחכמים מה שגזרו בדברים שהן מצויין ולא שיוסיפו עוד

לגזור בזה שהיא טומאה מחודשת, דנבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע ובמשא ומטמאה בבית הבליעה, ובחיה ובבהמה הוא בהפך ממש.

11. ספר מי השילוח - מסכת עוקצין פרק ג'

טעם למה שנוהגין לאכול ביצים בליל פסח: כי בפסח לא ה' הארה שלימה שישאר בקביעות בלב ישראל יתד שלא תמוט כמו שנתבאר בפ' אמור ע"פ והבאתם את העומר כו' רק נתגלה להם האור ונסתם מהם, ורק בשבועות השיגו ההארה בשלימות במתן תורה, וע"ז מורה הביצה, כי ביצה ג"כ היא הולדה ואך שאינה שלימה וצריך עוד להתגמר להיות נולד ממנה תרנגולת:

12. שפת אמת מסכת ביצה דף ז עמוד א

שם בגמ' בדק בקינה של תרנגולין ולמחר השכים כו' קצת קשה למה לא קמ"ל רבותא טפי דאפי' היכא שרואין הלידה בלילה מתירין ג"כ מהאי טעמא דודאי יצאה רובה ביום כדמסקינן ואפשר דבשעת לידה יכולין להכיר ולידע דאותה שיצאתה כבר וחזרה הלידה שאח"כ היא בנקל יותר וצ"ע:

13. תוספות מסכת ביצה דף ז עמוד ב

כי לא בדק אימר מאתמול הואי - וא"ת והא ביצה דבר שיש לו מתירין א"כ ספקא לחומרא וי"ל דשאני הכא משום דגם כי ספנא מארעא שכיח דיולדת ביום יותר מבלילה.

14. תירושי הרשב"א מסכת ביצה דף ז עמוד ב

כי לא בדק נמי אימר מאתמול הואי. וא"ת והא דבר שיש לו מתירין היא וקו"ל כרב אשי דאמר לעיל דבכל דבר שיש לו מתירין ספקו להחמיר, פי' רש"י ז"ל דאפילו ספנא מארעא רובן אינן יולדות אלא ביום והילכך לוקחין ביצים מן החנוני בליל ראשון של י"ט ואפילו של ר"ה דרובן של זכרים ואפילו ספנא מארעא רובן ביממא ילדן וכן בליל שני של י"ט אבל של ר"ה לא דאימא מאתמול הואי ואסירא.

15. הר"ן על הר"ף מסכת ביצה דף ג עמוד ב

ודוקא בדאיכא זכר בהדה. משום דכל היכא דאיכא זכר בהדה לא ספנא מארעא ובגמ' אמרינן דכל היכא דאיכא זכר תוך שיתין בתין איכא זכר בהדה מיקרי אבל ליכא זכר בהדה כיון דספנא מארעא בליליא אפשר דילדה בליליא מיהו מוכח בגמרא דכי אמרי' דאפשר דילדה בליליא ואסורה דוקא היכא דבדק מעיו"ט ולא מצא בה ביצה אבל לא בדק כל שהשכים למחר ומצא בה ביצה מותרת דתלינן דילמא מאתמול רמתא ואף על גב דספיקא בדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן אסור וכמו שכתבתי למעלה אפ"ה שרי משום דאף ספנא מארעא אינה יולדת על הרוב אלא ביום כי היכי דעל הרוב לא ספנא מארעא אלא ביום אבל בדק טפי שייך למיתלי דילדה בלילה אף על גב דמיעוטא הוא מלמתי בדר' יוחנן דיצתה רובה דמיעוטא דמיעוטא הוא דעבדי הכי אלא דבאיכא זכר בהדה תלינן בה דלא אפשר בלאו הכי ומהא משמע דאפילו בדבר שיש לו מתירין בדרבנן אזלינן בתר רובא משום דלא איתחזק איסורא ואף על גב דאמרינן דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל שאני הכא דלא איתחזק איסורא ומהא שמעינן שמותר ליקח ביצים מן עובדי כוכבים בלילי יום טוב ראשון לפי שרובן הן של זכרים שאינן יולדות אלא ביום ואפי' בדספנא מארעא הא אמרי' דרובן יולדות ביום וכן בליל יום טוב שני של גליות. אבל ביום טוב שני של ר"ה אסור דאפילו יולדת ביום אסורה דקדושה אחת הן ונולדה בזה אסורה בזה ואיכא מאן דשרי אפילו ביום ראשון של ר"ה ובשני ימים של גליות משום דרובן של ביצים לאו בני יומן נינהו ואזלינן בתר רובא כל היכא דאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו דהוה ליה מקום קביעותן אסור דילמא איכא חד דמזבן ביצים בני יומן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי:

16. חתם סופר מסכת ביצה דף ז עמוד א

דאיכא זכר נמי אימא מארעא ספנא אע"ג דרובא ע"י זכר' כמ"ש הרא"ש מ"מ דבר שיל"מ לא מהני חד רובא ומשני גמירי כל היכי דאיכא זכר לא ספנא מארעא. ולפ"ז הא דאמרי' דרב מיירי בדספנא אין רוצה לומר דודאי ספנא אלא דלא בדיקנא עד שיתין בתי והוה ספיקא אע"ג דרובא ע"י זכר מ"מ בדשיל"מ אין הולכי' אחר הרוב ולפ"ז מ"ש תוס' לקמן ד"ה כי לא בדק וכו' דרובא דספנא יולדי' ביממא ר"ל השתא הוי תרי רובא חדא רוב מן

הזכרי שאינם יולדי' אלא ביום. והמיעוט נמי דספנא נמי רובא ביום וזה דעת יש"ש ולחנם השיג עליו בקרבן נתנאל:

מיהו הר"ן בשמעתין ס"ל נהי דשיל"מ לא בטיל ברוב היינו כיון דאתחזק עכ"פ מיעוט איסור בתוך התערובו' משא"כ מרובא דליתא קמן כגון רובא דספנא יולדת ביום דלא אתחזק שום מיעוט איסור לפנינו גם בדשיל"מ הולכין אחר הרוב ומ"מ לקמן ס"פ אין צדין כ' ר"ן שהוא חוכך בעכו"ם שהבי' ביצים בי"ט אי נסמוך ארוב ביצי' דעלמא שהם מאתמול שלשום ע"ש ותמהו האחרוני' בסתירה זו ועי' שער המלך פ"ד מהו' י"ט הלכה כ"ד ועי' יד דוד בשמעתין ועי' מל"מ פ"ז מהו' מעילה:

17. ספר גליוני הש"ס

שם למאי נ"מ כו', ניב עי' שו"ת מהר"י ברונא סי' קמ"ט וז"ל שאל מהר"י מרפוריק יל"ו היכא משכחת איסור הנוגד אלל איסור משוי' היתיר והשיב פירות הנושאים בנזון המשמית אסורים מספק שמא חשיבה הוא וכי נולד אללס בילה שניהם מותרים דעל כרחק יוס הוא וערב שבת הוא דאי לילה אין תרנגולת מטיל בילה בלילה דכל המשמש ביום טולד ביום בפיק דבילה עכ"ל וז"ל שלא אירע כזה מעולם שהטיל תרנגולת בילה בזמן ביה"ש וכן שיליד או עטלף דאליב נכרך מזה כל ספיקו של ביה"ש אם הוא יוס או לילה וכמוכן ועמ"ש בגליון שבת ל"ד א' ועי' פתחי תשובה יו"ד סי' מ"ח סק"א לענין אי חיות י"ב חודש מכרך ספק פלונחא בטריפות עש"ה:

18. רשימות מהר"הג צבי שכטר

(ז:) ב"ה סברי ילפיבן ביעור מאכילה. יל"פ ע"פ הר"ן ריש פסחים (דף א ע"א סוף ד"ה ומה שהצריכו) דאיסור בל יראה גדרו סיג דאורייתא אטו אכילה. וכ"כ בדגול מרבבה לאו"ח תמ"ב ע"ד המג"א סק"י לעבין חצי שיעור, דאף דלא אסריבן חצי שיעור אלא באיסורי אכילה (וכסברת החכם צבי, ודלא כדעת רש"י שבת (עד.)) ד"ה וכי מותר, עיי"ש באחרונים) גם בב"ל יראה יש לאסור מן התורה, דהוא סיג לאיסור האכילה. > ובעצם העבין שאפשר להיות סיג דאורייתא, עי' גם' לקח טרג כלל ח <

19. תוספות מסכת יומא דף עט עמוד ב

לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה - ... תימה לי אמאי לא קאמר דבהלכה למשה מסיני פליגי דקיימא לן שיעורין הלכה למשה מסיני מר סבר הכי גמירי שאור בכזית וחמץ בככותבת ומר סבר דהכי גמירי זה וזה בכזית והשתא לא תיקשי ליה ליתני כביצה ויש לומר דבפרק קמא דביצה (דף ז:) מוכחי דבקראי פליגי דטעמא דבית שמאי לאו מכה הלכתא דמייתי התם ברייתא דתניא ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור זה הוא חילוק שבין ב"ש וב"ה שבית שמאי אומרים שאור בכזית וכו' ומדמייתי קרא ש"מ דמכת קראי קא דרשי לכתוב רחמנא שאור ולא בעי חמץ.

20. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף ז עמוד ב

ואנא אמנא מה חמץ שאין חימוצו קשה כו'. ואם תאמר והא אין עונשין מדין קל וחומר. וי"ל דכיון דלא הוי קל וחומר אלא על השיעור בלבד לא הוי אלא גלויי מילתא בעלמא:

21. פני יהושע על ביצה - דף ז ע"ב

בגמרא מ"ט דב"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא מה חמץ שאין חמוצו קשה וכו'. וקשיא ליה הא קי"ל אין מזהירין מן הדין, ולכאורה היה נראה דלענין איסור בל יראה לא שייך לומר כן דלית ביה מלקות כדאמרינן בפסחים פרק מי שהיה [צ"ה ע"א] דלאו הניתק לעשה הוא ועוד דלאו שאין בו מעשה הוא, אלא דאי אפשר לומר כן דא"כ דלית ביה מלקות מאי פליגי ב"ש וב"ה בשעורין הא קי"ל דחצי שיעור אסור מן התורה ולא נאמרו שיעורין אלא לענין מלקות וקרוב והכא לא שייך תרווייהו. מיהו בהא מצינא למימר דחצי שיעור אסור לא שייך אלא באיסור אכילה דנהי דהנאת מעיו ליכא הנאת גרונו מיהא איכא משא"כ לענין בל יראה י"ל דכל שהוא פחות מכשיעור לא חשיב כלל והוי כמו פירורין דממילא בטלי ולא עשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, אלא דהרמב"ם ז"ל [פ"א מה' חו"מ ה"ג] כתב להדיא דאיכא מלקות בבל יראה וע"כ צ"ל דלא חשיב ליה לאו הניתק לעשה כיון דכתיב אך ביום הראשון ממילא תשביתו מעיקרא משמע והא דקאמר בפסחים בפרק מי שהיה לא איירי לענין מלקות אלא דדמי מיהא לנותר שהוא לאו הסמוך לעשה ולא הוי ניתק לעשה גמור דהיינו לגירסת מהרש"א בפסחים וכן גרסות כמה נוסחאות דגרסי להדיא דעל בל יראה לא לקי משום לאו שאין בו מעשה, ומש"ה כתב הרמב"ם ז"ל דחייב מלקות וכמ"ש דמצינו ביה לאו שיש בו מעשה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי פריך ב"ש ל"ה לא לכתוב שאור ונילף מק"ו הא קי"ל אין מזהירין מן הדין. והנראה בזה דהכא לאו מטעמא דק"ו איירי אלא משום דשאור גופא בכלל חמץ הוא דאטו משום דחמיצתו קשה לא הוי בכלל חמץ ומשו"ה הוצרך לומר דס"ד דשאור שאינו ראוי לאכילה לא הוי בכלל חמץ, ולפי זה יהיה מההכרח לומר דהא דקאמר ואי כתב שאור אגב גררא נקטיה אלא דמלשון הסוגיא ולרש"י לא משמע כן וצ"ע:

22. שערים מצויינים בהלכה

דף ז: כי פליגי לענין ביעור כו', וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה. כתב הרמב"ם (חומ"צ פ"א ה"ב) דאיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין אחד הוא, וכתב הראב"ד דוקא לענין שיעורין כו', ועי' במ"מ ובכס"מ. ויש עור לדון מהו לענין חצי שיעור בדין הביעור, אי דינו כמו שאר חצי שיעור לענין אכילה דקי"ל כר"י דאסור מה"ת כדאיתא במס' יומא (עד.). ועי' בשאגת אריה (סו"ס"י פא) דמחלק בין איסור אכילה לאיסור הביעור, דדוקא לאיסור אכילה דשייך הטעם דחזי לאיצטרופי, לכן גם חצי שיעור אסור, ולא שייך זה לענין ביעור. וכן מוכח במס' פסחים (מה.). בסוגיא דבצק בסדקי עריבה. וכ"כ בפני יהושע כאן. אבל הצ"ח במס' פסחים (כט.) הוכיח דגם

חצי שיעור אסור. ובסברא זו משתמש בשו"ת חסד לאברהם (או"ח סי' כח) לענין חצי שיעור באיסור הוצאה בשבת. ועי' מה שכתבנו במס' שבת (עד. ד"ה וכי) ובמס' יומא (שם).

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף עט עמוד ב

ומה חמץ שאין חמוצו קשה וכו' שאור שחמוצו קשה וכו'. ולכאורה צ"ע הא מ"מ שאור לאו בר אכילה הוא, והוא אמרינן דלא הוה בכלל איסור חמץ אף על גב דחמוצו קשה. ועוד דהרי כתב הר"ן בריש פסחים דאפשר דמה שהחמירה בו תורה לעבור על חמץ בבל יראה ובל ימצא היינו משום דחמץ לאו בדילי מיניה אינשי וגם חמור איסורי טפי דאית ביה כרת. וא"כ אפשר דזה הכלל שייך בחמץ הראוי לאכילה, אבל בחמץ שאינו ראוי וכגון שאור ליכא בל יראה, דהרי בדילי מיניה אינשי. וא"כ הוה ק"ו שיש עליו תשובה ואפשר דס"ל כן לב"ה. ובדעת ב"ש אפשר דלא ס"ל להאי סברא, ומשו"ה ס"ל לק"ו. הקשה הגבור"א מאי פריך בי"ש דאיכא ק"ו דשאור בכזית. הא משכחת לה מלקות בחמץ וכש"כ הרמב"ם פ"א מחמץ ה"ג אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חמוצו כדי שיעשה בו מעשה וכו'. וכיון שכן דמשכחת לה גוונא דמלקות בחמץ א"כ בעי קרא לשאור שאי לאו קרא ליכא מלקות מק"ו

דאין עונשין ומזהירין מן הדין. ולפי הראשונים דס"ל דלעולם לאו זה ניתק לעשה ושפיר דליכא מלקות ניהא ק"ו דב"ש ואדרבה ראייה הוא לדבריהם.
אמנם נראה דאין קושיא כלל וכלל, והוא דודאי בכלל דחמץ מכלל כליל שאור דשאור נמי חמץ הוא אלא שדרגתו גדולה יותר ולא דמיא לאחותו מאביו ומאמו דלא ילפינן מק"

24. מהר"ץ חיות מסכת ביצה דף ז עמוד ב

גמ' לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור. נ"ב ע"י פ"י דהרי אין עונשין מה"ד ולענין איסור בלא"ה ח"ש אסור מה"ת. והעלה דלענין ב"י לא שייך ח"ש אסור מה"ת. ובעיקר הדבר הסכימו עמו הח"צ בתשובה סי' פ"ו ובתשובת ש"א ססי' פ"א. אולם לא מטעמיה דהוא כ' דח"ש באכילה הנאת גרונו איכא עכ"פ אף דליכא הנאת מעיו. ובאמת אנן הנאת גרונו בעינן. ואכל חצי זית והקיא וחזר ואכלו חייב. עיין רמב"ם פ"ד מה' מא"ס ה"ג. וא"כ בח"ש לבד ע"כ אפילו הנאת גרונו ליכא. ועוד הלא ע"כ לא ידעו בגמרא עדיין דמיירו רק לענין ב"י. דאל"כ לא יתכן ואי כתוב חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור כו' ולענין ב"י וב"י אין חילוק בין ראוי לאכילה ובין אינו ראוי:

25. פני יהושע מסכת ביצה דף ז עמוד ב

בגמרא אמר רבה ה"ק השוחט שבא לימלך כו'. **לקמן (דף ט' ע"ב) כתבו התוספות לשיטת רש"י נראה דוחק להעמיד פלוגתא דרבה ור' יוסף הכא אליבא דב"ש ע"ש.** וכבר קדמני מורי זקני הגאון בספר מגיני שלמה ובתחלת עיוני בסוגיא דהכא כוונתי לדבריו דנפ"מ נמי אליבא דב"ה דשרו באפר כירה אף לכתחלה ופליגי רבה ור"י אם מותר להביא אפר כירה ליתן למטה דלרבה אסור דחייש לאימלוכי ובאפר כירה לא התירו לטלטל אלא משום מצות כיסוי או שמחת יו"ט אבל לא שלא לצורך כדאמרינן לקמן [ח' ע"ב] אפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק כל שכן שלא לצורך כלל ושייך שפיר לאימלוכי. ...

26. חידושי הריטב"א מסכת ביצה דף ז עמוד ב

לימא מר ורבה בדרבי זירא כו'. **וקשיא לי והיכי פליגי רבה ורב יוסף אליבא דבית שמאי דלית הלכתא כותייהו, ועוד היכי שקל וטרי תלמודא במאי פליגי אליבא דבית שמאי, תירץ הריטב"א ז"ל דכדאי הם בית שמאי לחלוק לפי דבריהם מאי דנפקא מינה לענין דינא.** דאליבא דרבה דהצריך שחיטה קודם חפירה נמצא דלבית הלל לא התירו כלל שחיטה, אבל לרב יוסף אילו היה לו עפר למטה שוחט ואינו נמנע, דבשעת שחיטה שפיר קא שחיט, וכן כתב ר"ח ז"ל וק"ל כבית הלל דאמרי לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן וכדרבה.

27. מהר"ץ חיות מסכת ביצה דף ז עמוד ב

רש"י ד"ה הא לא קשיא. לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי. נ"ב ע"י יו"ד סי"ט ס"ד וטו"ז סק"ה **דיש פלוגתא אם שחיטה גמר מצוה דכסוי** ולא התעוררו **דמכאן הראיה מוכרחת דכסוי גמר מצוה דשחיטה היא.** וביותר מבואר כן בירושלמי דמכילתין שני' הכא דהמתחיל במצות אומרים לו מרק ע"ש ודו"ק:

28. רא"ש מסכת ביצה פרק א סימן י

... **ואע"ג דבשחט בעו ב"ה דקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ לא משום דאיכא תרתי איסורי חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא. אע"ג דאינו צריך אלא לעפרה איסורא מיהא איכא. ..**

29. פני יהושע מסכת ביצה דף ז עמוד ב

בפירש"י והא קעביד כתישה לר' יהודה פריך וכו' אלמא דטעמא דמתני' לאו משום דאתי עשה עכ"ל. ואע"ג דמ"מ אף בלא דר"י הוי מצי לאקשוויי לב"ש דשרי לכתחלה בשוחט שבא לימלך והתם לא שייך לומר דטעמא דידיה משום דאתי עשה דוכסהו ודחי דקודם ששחט אין כאן עשה דלא לישחוט ולא לכסי, מ"מ הא לא קשיא ליה לרש"י דודאי ניהא למסדר הש"ס למיקבע האי שקלא וטריא אליבא דב"ה מלמקבע אליבא דב"ש דאינה משנה, מיהו למסקנא דמוקי לה בעפר תיחוח וכדרבי אבא הוא הדין דלב"ש נמי איירי בכה"ג אבל בהא דקבע הש"ס לקושיא דהא קעביד כתישה בטר מלתא דר"י דוקא הוצרך רש"י לפרש דבלא"ה הו"א משום דאתי עשה דוכסהו ודחי. והוצרכתי לכל זה לפי שראיתי לבעל הט"ז באו"ח (סימן תצ"ח סק"ב) שדקדק מלשון רש"י דלקושטא דמלתא מאן דמתיר לכתחילה היינו משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ועפ"י"ו כתב דר"ת שכתב לקמן [ט' ע"ב תד"ה אמר] דמוחלת הש"ס היינו האי דהשוחט וא"כ ב"ה שרי אף לכתחילה היינו משום דאתי עשה ודחי לא תעשה ע"ש באריכות. וכבודו הגדול במקומו מונה שדבריו מתמיהין מאד **דלענ"ד פשוט דלא שייך כלל לומר אתי עשה ודחי לא תעשה אלא לאחר שכבר שחט אבל בשוחט שבא לימלך לא שייך ה"ט כלל דאמרינן ליה לא ישחוט ולא ליכסי, אלא עיקר טעמא דקודם שחיטה למאן דשרי היינו משום שמחת יו"ט ולאחר שחיטה משום מצות כיסוי** ובהכי ריהטא כולה שמעתא דאמרינן לקמן [ט' ע"ב] בכל הסוגיא דמוחלת דקשיא ליה מההיא דהשוחט

דגבי שמחת יו"ט ב"ש לקולא, ואף מאן דדחי קאמר ע"כ לא קאמרי אלא משום דאיכא דקר נעוץ ולא קאמר ע"כ לא קאמרי ב"ש אלא משום מצות עשה דכיסוי אלא על כרחך כדפרישית. ועוד דנהי שהתוס' כתבו דאיכא למימר דהכא לא ס"ל דיו"ט עשה ולא תעשה הוא מ"מ כיון דרב אשי דבתראה הוא מסיק דיו"ט עשה ולא תעשה הוא א"כ מה ראה בעל הט"ז לכתוב סברא זו דעשה דוחה לא תעשה לפסק הלכה או ליישב שיטת רבינו תם ז"ל בזה...

30. ספר קהלת יעקב [ס' ו']

אי מותר לטלטל מוקצה

לצורך מצוה דאורייתא

ביצה ד"ז צ"י ושיון שאס שחט שיחפור
 בדקר ויכסה אר"ז אר"י וכו' שי
 לו דקר נעוץ מצעו"י פי דאל"כ הוא מוקצה
 ואסור לטלטל העפר ומצוה דאין איסור
 מוקצה נדחה מפני מצוה עשה, חלום בתוס'
 ד"ה ד"ה אר"י כתבו צ"ס הירושלמי
 דדיעבד כשחט ואין לו אפר מוכן מכסה
 אפיו בצפר שגרף היום [דהוי מוקצה]
 שלא לצטל מצוה כסוי ומצוה דעשה דקיום
 מצוה דוחה איסור מוקצה ותירן הרא"ש
 ז"ל צס"י י' דה"ה דאיסור מוקצה בלבד
 נדחה מפני קיום מ"ע והביא דאין לו דקר
 נעוץ אסור התם שאני משום דאיכא תרי
 איסורי דרבנן, מוקצה ועשיית גומא, שא"ע
 שא"ל חלל לעפרה איסור דרבנן מיהו איכא.

ולפ"ז חד איסור דרבנן שפיר נדחה לקיום
 מ"ע, אבל הרמב"ם ז"ל לא הביא דין
 הירושלמי הנ"ל וע"י צבית חדש ס"י ת"ח
 מש"כ בזה, ולכא"י היה נ"פ דהרמב"ם ז"ל
 סובר דהצבלי פליג בזה הירושלמי מדאסור
 לכסות בלא איכא דקר נעוץ, ולא סבר
 לחלק כהרא"ש ז"ל בין חד איסורא דרבנן
 לתרי איסורי דאי חד איסור נדחה ה"ה תרי
 דה"ג אמרינן בנזיר מ"ה סע"ב לענין
 עדל"ה ע"ש דנראה דנחלקו בזה תנאי,
 [ודעת החוס' יצמות ד"ג ע"ב דעשה דוחה
 נמי שני לחוין] וצדעת הרא"ש ז"ל דאיסורי
 דרבנן שאני דהחמירו בתרי דרבנן יותר מחד
 לענין להעמיד דבריהם במקום עשה.

ולפ"ז גם נד"ד הרי נטילה עפר צידו
 לצורך כיסוי הדם מוכרחת, שא"ל
 להיות כיסוי בלא טלטול עפר צידו, דהא
 אמרי צ"פ צ"מ ושפך וכסה במה ששפך
 יכסה דהיינו צידו וכל שאותו טלטול מוכרח
 שא"ל להמלוה בלעדו חשיב שפיר צעידני
 דנחשב כעוסק כבר בגוף המלוה ושפיר ה"י
 נדחה ל"ה בטלטול זה וה"ה נדחה איסור
 מוקצה א"ע"פ דעשאוהו כלי"ת של תורה
 [וא"ע"פ שיש אפשרות להביא עפר ממקום
 קרוב וכו' מטלטל ממקום רחוק זה הטלטול
 הא חינו מוכרח לקיום המלוה, אפשר דמי"מ
 כיון דמלאכת טלטול מוכרחת להמלוה מכ
 לו מטלטל מכאן או מכאן והרי אחר
 שהמוקצה צידו ממ"מ מותר להוליכו לכל
 מקום שירצה כמ"ש התוס' בילה ד"ג ע"ב
 ע"ש והתחלת הטלטול הא מוכרחת היא]
 ומש"ה קאמר הירושלמי דטלטול מוקצה
 שרינן לצורך כיסוי.

וע"י נמוק"י פ"ב דצ"מ גבי מטמא להשבת
 האצידה צ"ס הרנב"ר ז"ל ובק"ח
 להשאג"ה ס' כ"ט ואכמ"ל.
 והגה כל דצרינו לבאר את הירושלמי הוא
 על פי שיטת הר"ן ז"ל אבל לשיטת
 השב"ל שהביא המג"ה ס"י תמ"ז דהא
 דלא אמרי בגמ' דר"ה אלא משום דיו"ט
 עשה ולי"ת ולא קאמרינן מטעם דהוי שלא
 צעידני לפי דעשה דרביס דוחה אפ"י שלא
 צעידני ע"ש וכיון דגם איסורי דרבנן תנן
 דאינו נדחה מפני שופר ע"כ שגם לאיסורי
 דרבנן נתנו הומד של עשה ולי"ת וזה לכא"י
 דלא כדרך הירושלמי שהביאו התוס' ד"ה
 וכמשנ"ת וז"ע.
 ועיקר דצרינו הוא רק לבאר את הירושלמי
 אבל אכתו ק"ט הא דפסק הרא"ש
 ז"ל כהירושלמי והוא ז"ל צפ"ד דר"ה העתיק
 דברי הגמ' בטעם משנתנו משום דיו"ט
 עשה ולי"ת וז"ע. וז"ל דאין לדמות כל

31. רשימות מהר"ג צבי שכטר

בגמ': ומודים שאם שחט שיחפור בדקר וכו', ובחלקו ב"ש רב"ה
אי מותר לאדם להכניס א"ע למצב של דחיית איסורים בעושה
מעשה עכסיו לשם מצוה (כגון הכא, ששוחט לשם שמחת יו"ט). ועי'
רז"ה לשבת (דף ז ע"א בדפי הרי"ף) בביאור הא דאין מפליגין
בספינה וכו' שנראה כמתבה לדחות את השבת, ומכ"מ במקום מצוה
מותר, עיי"ש בגמ' (י.ט.). ועי' עוד רז"ה לשבת פ' ר"א דמילה

32. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף ז עמוד ב

להכניס עצמו לדיחוי איסור למצוה

ומודים שאם שחט וכו'. נחלקו הרמב"ן ובעה"מ לגבי הא שבזמן הגמרא היו צריכים לרחוץ התינוק קודם
המילה ולאחר המילה בחמין מחמת פיקו"נ, והרי אין החמת המים דוחה שבת משום שזה רק מכשירי
מילה והנה באופן שיש לו מספיק מים חמין לרחוץ התינוק קודם מילה אך אין לו מים חמים בשביל לרחוץ
התינוק אחר המילה כתב הרמב"ן שירחצו אותו וימולו אותו ואחר המילה הוא ממילא פיקוח נפש ויהיה
מותר לבשל מים לכתחילה בשבת בכדי לרחצו. ובעה"מ חולק עליו שכיון שמלכתחילה יודעים שאחר
המילה יצטרכו לבשל אזי כבר אסור למול מאחר שא"א להחם המים דמקרי מכשירי מילה. וכתב הרשב"א
בשבת קל"ד ע"ב דמסוגיין הוי ראייה לבעה"מ דהא ב"ה אוסרים לשחוט ביום טוב כשאין לו אפר מוכן
לכסות אף על פי שאם שחט מודים שיחפור בדקר ויכסה, ומבואר שצריך לחשוש מתחילה מה יהיה אח"כ
ועי' ברשב"א לקמן ח' ע"ב שהאריך ועי"ש בשיטמ"ק. וכתב הר"ן שאינו ראייה דשאני מילה דצריך ליעשות
בזמנה ביום השמיני משא"כ במשנתנו דהרי אין צריך לשחוט בי"ט דוקא רק היכא שלא שחט מקודם
אתה בא להתיר לו משום שמחת יום טוב עיין שם.

ונראה דלהרמב"ן יש לחלק נידון דידיה מסוגיין מצד אחר, דהנה מצינו בהלכה (יו"ד סי' י"ט ה' - ו' ובנו"כ שם)
שאם שחט עוף והסיה דעתו והביאו לפניו עוד עופות לשחוט שצריך קודם לכסות דם הראשונה ואח"כ ישחוט
האחרות והיינו משום שצריך לגמור מקודם שחיטת הראשונה ומכיון שכיסוי הדם הוא גמר השחיטה ואין להפסיק
בינתיים ולכך יכסה דם הראשונה ואח"כ ימשיך לשחוט האחרות, והיינו דאע"פ שהשחיטה והכיסוי הם שתי
מצוות מ"מ התורה"ק ציוותם לאחת (ועי' ביו"ד סי' כ"ח ס"א, וברש"י הכא ד"ה הא ל"ק וכו'. ועי"ע בקו"ת ח"ג
סי' ק"י). ולפי"ז א"ש דבשחיטה ביום טוב המבואר במשנתנו הרי מלכתחילה אם קיים איסור בכיסוי ה"ז ודאי
שצריך לחשוש לזה מראש קודם השחיטה אם יהא מותר לו לכסות בגמר השחיטה, שהרי מתחילה נקרא הכל
מעשה אחד, משא"כ במילה וכיש ול החמין שלאחריו לרחיצת התינוק שהם שני דברים נפרדים. (ועי' שם ס"ו
מש"ש בנו"כ גם במילה וכו', ואכמ"ל).

33. שערים מצויינים בהלכה

והא קא עביד כתישה. פרש"י דעדיין רגבים
מדובקים הם, ואינן ראויין לכסוי א"כ
כותשן, וכותש תולדה דטוחן הוא. וכן במס'
פסחים (מז:): וכתשה ביו"ט מי שרי,
ומבואר בתוס' שם דהוא איסור דאורייתא,
ואע"ג דהוא מלאכת אוכל נפש. אלא דבתוס'
לעיל (ג. ד"ה גורה) הביאו ירושלמי, דדרש
"אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה
לכם" וסמך ליה "ושמרתם את המצות", רק
אותם מלאכות שהם משימור ואילך דהיינו
מן לישה ואילך מותר ביו"ט. ועי' ברמב"ם
(יו"ט פ"א ה"ה) ובמפרשים (שם) איזהו
מלאכות אסורות אע"ג דהן לצורך אוכל
נפש, וא"כ להשיטות דהוי איסור דרבנן, א"כ

34. רש"י מסכת ביצה דף ח עמוד א

פטור עליה - כדמפרש טעמא בפרק קמא דחגיגה: דכיון דאינו צריך אלא לעפרה ולא לגומא - אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל, וכל המקלקלים פטורים.

35. תוספות מסכת ביצה דף ח עמוד א

ואינו צריך אלא לעפרה פטור - משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת י"ט מותר אפילו לכתחלה וא"ת אם כן למה לי דקר נעוץ וי"ל דמ"מ בעינן שיהא מוכן מערב יום טוב.

36. תוספות מסכת ביצה דף ח עמוד א

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא - תימה דמשמע דשייך גומא אף בעפר תיחוח ובשבת פרק כירה (דף לט. שם) אמרי' אין טומנין ביצה בחול (רב) אמר גזרה שמא יטמין ברמץ (ור' זירא) אמר גזרה שמא יזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח פירוש למ"ד שמא יטמין ברמץ איכא למגזר אבל למ"ד שמא יזיז אין כאן משום שמא יזיז וי"ל דהתם מיירי שכל המקום סביב עפר תיחוח וכשמגביה הביצה אז נופל הקרקע ואין ניכר כאן שיש גומא אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב והעפר תיחוח באמצע וא"כ כשמגביה (הביצה) נכרת הגומא.

37. עוד עיין מראה מקומות לדף ח

בענין כסוי הדם- עיין במראה מקומות לחולין פג ופד באריכות

1. ספר החינוך - מצוה קפז

משרשי המצוה, לפי שהנפש תלויה בדם, כמו שאמרנו באיסור דם ולכן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואיו טרם נאכל הבשר, כי גם בזה נקנה קצת אכזריות בנפשינו, לאכול הבשר והנפש נשפך לפנינו. ובבהמות לא נצטוונו כך לפי שדם הבהמה ניתן לקרבן לכפרה על נפשותינו ואי אפשר לכסותו, ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק לנו בין מוקדשין לחולין. ואם גם במין העופות יש מהן קרב לגבי מזבח, מועט הוא, ולדבר מועט לא תחוש התורה לעולם, ומפני כן חייכתנו בכיסוי דם העופות בכולן:

2. בעל הטורים על ויקרא פרק יז פסוק יג

(יג) ושפך את דמו וכסהו בעפר - דם היה ועוף טוענין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח, שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם, לכך צוהו לכסותו:

3. ספר חסידים - סימן שעב

כששוחט אדם חיה או עוף, יחשוב בלבו זה שלא חטא נשחט, וצולין אותו, ואדם שהוא מלא עונות איך ינצל משפיכות דמים ומגיהנם. ויחשוב שצוה הקב"ה לכסות דם חיה ועוף, פן יאמר המלאך הממונה עליהם, איך דם זה שלא חטא נשפך על ידי חוטא אשר חטאו כשני וכתולעת, וחותרים בדם הנגזר למות על מצחות האנשים אשר חטאיהם כשני, לכך צוה לכסות הדם, ודוקא בדם שנשחט חותרים ולא בשאר דם:

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה כסוי הדרם כו', ונוהג בחיה ובעוף. כתב
בכל בו (סי' קח) למה זכו חיה לכסות
דמן יותר מבהמות, לפי שכשהפילה רבקה את
עצמה מעל הגמל כשראתה את יצחק נשרו
בתולותיה, והיה יצחק חושד לאליעזר שבא
עליה, וסיפר לו כל הענין שנא' (חיי שרה
כד-סו) "ויספר העבד ליצחק", והביאו אל
המקום שנפלה והראה לו דם הבתולים, כי
באתה ושמרה אותו שלא ילקוהו הכלבים
ושאר חיות השדה, ואית דאמרי אריה היה

שבא ושמר אותו, ולכן זכתה כל חיה הנאכלת
לכסות דמה, ועוף נמי זכה לפי שלמד לקין
לקבור הבל אחיו כמו שפירש בתנחומא
(בראשית פ"י).

5. הרא"ש על חולין פרק ששי - סימן ו

כתב בעל הלכות שמכסה תחלה ואח"כ מברך. ואע"ג דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. הני מילי בתחלת המצוה. **אבל זו סיומ מצוה היא** ובאמצע מצוה אינו ראוי לברך. הילכך מברך על השחיטה קודם התחלת המצוה. ועל כסוי אחר גמר המצוה. והעולם לא נהגו כך משום דחשיבי כסוי מצוה בפני עצמה:

6. שו"ע יורה דעה - סימן כח

(ב) חייב לברך קודם שיכסה: אשר קדשנו במצותיו וצונו על כיסוי דם בעפר

7. שו"ע יורה דעה - סימן יט

(ד) צריך ליזהר מלדבר בין ברכה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה; ואם דבר, צריך לברך פעם אחרת. **(אבל מותר לדבר בין השחיטה לכיסוי, ומ"מ טוב שלא לדבר)** (ת"ה אשירי תא"ו נט"ו):

8. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן יט

(ה) בין השחיטה לכיסוי. **דס"ל כיסוי הוא מצוה בפני עצמה אלא די"א דהכיסוי הוא גמר השחיטה ע"כ** **כתב רמ"א דטוב ליזהר שלא לדבר כיון שהוא באמצע המצוה** אע"פ שאם דבר א"צ לברך שנית גם בתוך השחיטה עצמה **מ"מ לכתחלה נכון ליזהר בכך:**